

**ESITYS
FÖRSLAG**

Helsinki, 9.5.2018

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERI PIRKKO MATTILA

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTER PIRKKO MATTILA

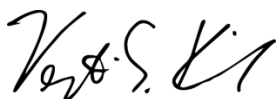
Viite:

Asia: Viittomakielisten ja ruotsinkielisten sosiaali- ja terveyspalveluiden tuki-, kehittämis- ja resurssikeskus

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on 225 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä 79 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Ulrika Krook, ulrika.krook@soste.fi, puhelin 040 631 1651

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas

pääshteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

Yleistä viittomakielisten ja ruotsinkielisten sosiaali- ja terveystalvaeluista

SOSTE korostaa:

- SOTE rakenneuudistuksen ja valinnanvapauden lakiehdotuksia tulee vahvistaa lisäämällä ehdotuksiin viittomakielisten ja ruotsinkielisten sosiaali- ja terveystalvaeluiden valtakunnallinen resurssi- ja kehittämiskeskus. Keskus tukisi julkisia tahoja, kuten maakuntia, viittomakielisten ja ruotsinkielisten talvaeluiden osalta.
- Nykyistä talvaelutuotantoa ja asiantuntemusta tulee vahvistaa, yhteensovittaa, koordinoida ja kehittää talvaeluntuottajatahosta riippumatta.
- Olemassa olevat talvaeluvajeet ja -puutteet tulee kartoittaa ja korjata.
- Viittomakielisen ja ruotsinkielisen sosiaali- ja terveystalvaelut ovat pirstaloituneet, ne ovat osittain täysin olemattomia ja sujuvat talvaeluketjut ovat puutteellisia. Olemassa olevan asiantuntemuksen koordinoimista ei ole ja ammatilliset verkostot ja yhteistyötavat ovat puutteellisia.
- Viittomakieliset ja ruotsinkieliset eivät pääse suomenkielisiin verrattuna yhdenvertaisesti sosiaali- ja terveystalvaeluihin. Hallituksen kertomuksen kielilainsäädännön soveltamisesta 2017 ilmenee, että tilanne osittain johtuu asenteista, olemassa olevan asiantuntemusten ja tuotannon puutteellisesta koordinoimista, kielten osaavan henkilökunnan ja erityispiirteiden tarpeiden ymmärtämisen puutteesta sekä puutteellista hankinnoista.

Viittomakielisten ja ruotsinkielisten sosiaali- ja terveystalvaeluiden tuki-, kehittämistä- ja resurssikeskus

Tavoite:

Kansallinen yhteensovittavan ja koordinoivan viittomakielisten ja ruotsinkielisten sosiaali- ja terveystalvaeluiden resurssi- ja kehittämiskeskuksen tavoitteena on toimia tuki-, kehittämistä- ja resurssikeskuksena. Keskuksen tuella julkisilla tahoilla olisi parempi mahdollisuus varmistaa viittomakielisten ja ruotsinkielisen sosiaali- ja terveydenpalvaeluiden saatavuus, kehittäminen ja seuranta.

Yhteensovittava ja koordinoiva keskus luo ja ylläpitää valtakunnallista sekä alueellisia yhteistyörakenteita edistäen ja seuraten viittomakielisten ja ruotsinkielisten sosiaali- ja terveystalvaeluiden perus- ja erityisasiantuntemusta. Samalla keskus varmistaa eri tahojen yhteistyötä ja erityisosaamista vaativien erityispalvaeluiden saatavuuden. Keskus myös vaikuttaa siihen, että valinnanvapaus toteutuu, eivätkä maakunnat rajoita valinnanvapautta yhdenvertaisuutta ja syrjintäkieltoa vaarantaen.

Rakenne:

Keskus toimii maakuntien rajoja yhdistävänä ja koordinoivana rakenteena taatakseen viittomakielisten ja ruotsinkielisten, sekä mahdollisesti myös muiden vähemmistökielisten, yhdenvertaisuuden, valinnanvapauden ja laadulliset talvaelut sekä mahdollisuuden päästä sosiaali- ja terveystalvaeluihin omalla äidinkielellään.

Viittomakielisten ja ruotsinkielisten sosiaali- ja terveystalvaeluiden Kansallinen tuki-, resurssi- ja kehittämiskeskus perustetaan järjestämislain 35 § 4 mom. nojalla. Järjestämislain 35 § 1-3 momentissa mainitsemien tehtävien lisäksi keskukselle annetaan yhdistävä ja koordinoiva tehtävä. Keskus hoitaa

nämä tehtävät yhdessä erityisvastuualueiden, maakuntien, kuntien, sosiaali- terveydenhuollon valtuuskunnan, THL:n, vähemmistökielten yhteistyöelimen sekä muiden tahojen kanssa.

Keskus täydentää muita vähemmistökielille ehdotettuja toimintoja, kuten esimerkiksi vähemmistökielen yhteistyöelin Ab det finlandssvenska kompetenscentret FSKC:n lisäksi keskuksen olisi mahdollista kytkeä esim. seuraavia toimintoja: Kuurojen liitto ry:n VIPat palvelu, Folkhälsanin tutkimuskeskus, Kårkullan erityisosaamis- ja kehittämissyksikkö, osittain Barnavårdsföreningenen ADHD-keskus, osia Valterista, Innokylä ja tukipalveluita vanhuksille, muistisairaille ja syövänhoitoon.

Kehitetään puutteellisia palveluita ja puutteellista toimintaa.

Valtakunnallisen resurssi- ja kehittämiskeskuksen pääasiallinen asiantuntemus:

- viittomakielisistä ja ruotsinkielistä palveluista ja ko. palveluiden palveluntuottajista ja asiantuntijoista.
- maakuntien rajoja ylittävän yhteistyön sekä toiminnan ja palveluiden koordinoinnin ja keskittämisen tarpeesta.
- viittomakielisten ja ruotsinkielisten oikeuksien ja valinnanvapauden takaaminen viittomakielisten ja ruotsinkielisten palveluihin liittyvissä keskeisissä asiakirjoissa
- viittomakielisten ja ruotsinkielisten palveluketjujen toimivuudesta ja sujuvuudesta, ko. kieliä osaavan henkilökunnan tarpeesta sekä ko. kielillä toimivista työprosesseista

Tämän lisäksi valtakunnallinen resurssi- ja kehittämiskeskus myös:

- välittää tietoa ja kerää valtakunnallisesti, että kansainvälisesti tietoa tukeakseen eri tahoja niiden tehtävissään
- luo kosketuspintoja ja ylläpitää asiantuntijoiden tiedonvaihtoa ja kokemusvaihtoa sekä verkostoja
- tukee maakuntia ja kuntia tarjoamalla asiantuntemusta, yhteensovittamista, koordinointia viittomakielten ja ruotsinkielisten palveluketjujen ja integraation toimivuudesta
- tarjoaa tukea maakunnille, niiden valmistelu- ja päätösprosessien osalta
- seuraa, etteivät maakunnat rajoita valinnanvapautta väärin perustein tai yhdenvertaisuussääntöjen vastaisesti tai siten, että menetetään olemassa olevaa asiantuntemusta ja tuotantoa tai ettei uusia palveluntuottajia pääse markkinoihin
- seuraa, yhdessä muiden toimijoiden kanssa, miten viittomakielisiä ja ruotsinkielisiä palveluita ja niihin liittyvää tukea toteutetaan
- edistää alueellisten ja kansallisten moniammatillisten tiimien ja muiden erityisasiantuntijoiden tiimien perustamista ja tarjoaa tukea niille
- kartoittaa ja selvittää koulutuksen, tutkimuksen, tilastoinnin, parantamisen ja kehityksen tarvetta sekä toimijoiden että käyttäjien osalta
- tiedottaa ja seuraa, mitkä palveluntuottajat tarjoavat ja pystyvät tarjoamaan viittomakielisiä ja ruotsinkielisiä palveluita ja miten palvelut käytännössä toteutuvat
- antaa tukea ja kehittää työvälineitä ja toimintatapoja toteuttaakseen viittomakielisten ja ruotsinkielisten sujuvia palveluohjausprosesseja

Toimipaikka: Päätoimipaikka olisi Uudenmaan maakunta. Päätoimipaikkaan liitetään myös paikallisia yksiköitä.

2. Miksi tarvitaan kansallinen keskus?

SOSTE korostaa:

- Nykyinen pirstaleinen sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmä ei turvaa perustuslain mukaisia riittäviä sote-palveluja asuinpaikasta, diagnoosista tai kielestä riippumatta. Eri väestöryhmien väliset ja alueelliset erot sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuudessa ovat isot ja eriarvoisuus on kasvanut.
- Ehdotettu valinnanvapausmalli perustuu monituottajamalliin, mikä on haasteellista ja edellyttää, että maakunnat osaavat määritellä ja tarjota riittävät edellytykset palvelukokonaisuuksille ja sujuville palveluketjuille suomen kielen lisäksi myös molemmilla viittomakielillä ja ruotsiksi. Palveluohjaus ja palvelutarpeen kartoittaminen tulevat olemaan keskeisiä.
- Viittomakielisten ja ruotsinkielisten laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut ovat puutteellisia. Olemassa olevien palveluiden asiantuntemusten ja palvelutarjonnan koordinointi on puutteellista.
- Julkisen sektorin, kolmannen sektorin ja yksityispalvelutuottajien olemassa olevaa palvelutuotantoa on tarve säilyttää ja vahvistaa, varmistaen samalla, ettei järjestämistä ja tuotantoa keskitetä tarpeettomasti tai perustuslakia ja Yk:n vammaissopimusta rikota.

3. Lakitekstin muutos

35 § 4 mom. järjestämislaki

Uudenmaan sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoiminta vastaa ruotsinkielisten ja suomen- ja suomenruotsalaisen viittomakielisten palvelujen kehittämistä ja niiden liittyvät tehtävät 1-3 mom. mukaan koko maassa. Tämän lisäksi toiminta toimii ruotsinkielisten ja suomen- ja suomenruotsalaisen viittomakielisten palvelujen kansallisena yhteensovittavana ja koordinoivana keskuksena maakuntien ja muiden keskeisten tahojen kanssa.

Allmänt om teckenspråkig och svenskspråkig social- och hälsovårdsservice

SOSTE poängterar:

- Nuvarande lagförslag till reformen av social- och hälsovårdens strukturer och därtill hörande valfrihet behöver stärkas med en nationell resurs- och utvecklingsenhet för teckenspråkig och svenskspråkig social-, hälso- och sjukvård som stöd för att det allmänna som landskapen ska kunna uppfylla sina skyldigheter och uppgifter gentemot den teckenspråkiga och svenskspråkiga befolkningen i framtiden.
- Den nuvarande produktionen och sakkunskapen behöver säkerställas, samordnas, koordineras och utvecklas oberoende av om den finns inom den offentliga sektorn eller inom organisationerna eller privata aktörer.
- Brister behöver kartläggas och avsaknad av service behöver åtgärdas.
- Den teckenspråkiga och svenskspråkiga social- och hälsovården är splittrad, delvis obefintlig och sammanhängande servicekedjor är bristfälliga. Det finns ingen organiserad samordning av befintlig sakkunskap och delvis saknas naturliga nätverk och samarbetsformer för de professionella som finns.
- Teckenspråkiga och svenskspråkiga har inte tillgång till social- och hälsovårdsservice på jämlika grunder i förhållande till den finskspråkiga befolkningen. Något som delvis beror på attityder, bristande koordinering av befintlig sakkunskap och produktion, brist på språkkunnig personal och förståelse för särbehoven samt brister i upphandling av service. Bland annat detta framgår av Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2017 och också av tidigare språkberättelser.

1. Den nationella resurs- och utvecklingscentret för koordinering, stöd, utveckling

Målsättning:

Målsättningen med den nationella samordnande och koordinerande resurs- och utvecklingscentret för teckenspråkig och svenskspråkig social-, hälso- och sjukvård är att fungera som ett stöd-, utvecklings- och resurscenter för att det allmänna ska ha utökade möjligheter att i praktiken säkerställa tillgången till, utvecklingen av och uppföljningen av teckenspråkig och svenskspråkig social- och hälsovårdsservice.

Den samordnande och koordinerande enheten skapar och upprätthåller en nationell och regional samarbetsstruktur som täcker hela landet i avsikt att främja och följa upp bas- och specialkompetens inom hela området. Samtidigt säkerställer den tillgången till och kunskapen om sådana specialtjänster som kräver specialkompetens och förutsätter samarbete mellan olika aktörer. Enheten verkar också för att valfriheten förverkligas eller den inte inskränks så att den äventyrar jämlikheten och förbudet mot diskriminering.

Struktur:

Enheten fungerar som en samordnande och koordinerande struktur över landskapsgränserna för att garantera jämlikhet, valfrihet och service av god kvalitet på finskt- och finlandssvenskt teckenspråk, svenska och möjligtvis andra minoritetsspråk.

Den nationella stöd-, resurs- och utvecklingscentret för social- och hälsovård på teckenspråk och svenska inrättas med stöd av lagen om ordnande av social- och hälsovård (organiseringlagen) 35 § 4 mom. Tillsammans med samarbetsområdena, landskapen, kommunerna, delegationen för social- och

hälsovården, THL, påverkansorganet för minoritetsspråk och övriga aktörer som nämns i organiseringslagens 35 § ges enheten förutom de uppgifter som fastställs i organiseringslagens 35§ 1-3 mom. också en nationell samordnande och koordinerande funktion.

Centret kompletterar andra funktioner som föreslås för minoritetsspråk bland annat påverkansorganet för minoritetsspråk. Till centret kan förutom Ab det finlandssvenska kompetenscentret exempelvis också kopplas funktioner som:

Dövas förbunds VIPAT tjänst, Folkhälsans forskningsenhet, Kårkullas expert- och utvecklingsenhet, delar av Barnavårdsföreningens ADHD-center, delar av Valteri, som efter reformen eventuellt inte omfattas av Utbildningsstyrelsens förvaltningsområde, Innokylä och stödfunktioner för äldre, minnessjuka, cancervård.

De funktioner som saknas i dagens läge och som idag är en orsak till bristande servicekedjor och brister i att upprätthålla kompetens och sakkunskap utvecklas inom enheten.

Uppgifter:

Det nationella resurs- och utvecklingscentret har huvudsaklig sakkunskap om:

- var teckenspråkig och svenskspråkig service finns och vilka aktörer och professionella som erbjuder och innehar sådan på den kommande bredare marknaden
- när det kan behövas samarbete över landskapsgränserna och koordinering och centralisering av funktioner och service
- hur de teckenspråkigas och svenskspråkigas rättigheter och tillgången samt valfriheten anknuten till den teckenspråkiga och svenskspråkiga servicen säkerställs i styrande dokument
- vad som behövs för fungerande servicekedjor och behovet av teckenspråkig och svenskspråkig personal och fungerande arbetsprocesser

Det nationella resurs- och utvecklingscentret arbetar också med att:

- sprida information och nationellt samla information för att stöda olika aktörer
- skapa kontaktytor och upprätthålla nätverk för informationsutbyte och erfarenhetsutbyte för experter
- stöda landskapen och kommunerna med expertis, samordning, koordinering för att skapa fungerande servicekedjor och integration av social- och hälsovård på teckenspråken och svenska
- stöda landskapen i beredning och beslutsprocesser
- följa upp att landskapen inte inskränker på valfriheten på felaktiga grunder eller på ett sådant sätt som strider mot diskrimineringsbestämmelserna eller på ett sådant sätt att befintlig sakkunskap och produktion går förlorad och att nya aktörer inte kommer in på marknaden
- följer upp hur den teckenspråkiga och svenskspråkiga servicen förveckligas tillsammans med andra aktörer
- verka för att det bildas regionala och nationella mångprofessionella team för utredning och kartläggning av servicebehov och övriga expertteam samt samtidigt stöda dem
- kartlägga och undersöka behov av utbildning, forskning, statistik, förbättringar och förändringar bland såväl samhällsaktörer som användarna

- informera om och följa upp vilka producenter som erbjuder service på teckenspråken och svenska och hur det förverkligas i praktiken
- ge stöd och utveckla arbetsredskap och metoder för fungerande servicehandledningsprocesser på finskt- och finlandssvenskt teckenspråk och svenska.

Plats: Huvudsätet förläggs till Nylands landskap till det knyts regionala enheter.

2. Varför behövs en nationell enhet?

SOSTE poängterar:

- Nuvarande splittrade servicestruktur för social- och hälsovården garanterar inte grundlagsenliga tillräckliga social- och hälsovårdstjänster oberoende av bostadsort, diagnos eller språk. De regionala skillnaderna och skillnader mellan olika befolkningsgrupper är stora och de har ökat.
- Valfrihetsförslaget är uppbyggt kring en mångproducentmodell, som är utmanande och som förutsätter att landskapen kan definiera och erbjuda tillräckliga förutsättningar för servicehelheter- och kedjor förutom på finska också på teckenspråk och svenska. Servicehandledningen och kartläggningen av servicebehovet kommer att vara central.
- Det råder brist på högklassig teckenspråkig och svenskspråkig social-, hälso- och sjukvård och koordinering av befintlig sådan brister.
- Den nuvarande serviceproduktionen som finns både inom den offentliga, tredje och privata sektorn behöver bevaras och stärkas så att det inte sker onödig och grundlagsstridig centralisering.

3. Ändringsförslag till lagtext

35 § 4 mom. lagen om ordnande av social- och hälsovård

Utvecklingsverksamheten i landskapet Nyland svarar för utvecklandet av tjänster på svenska och finskt- och finlandssvenskt teckenspråk och de uppgifter som anknyter därtill i hela landet i enlighet med 1-3 mom. Dessutom fungerar enheten som en nationell samordnande och koordinerande enhet för teckenspråkig och svenskspråkig service i hela landet tillsammans med landskapen och övriga centrala aktörer.